

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

Розглянуто ключові аспекти фінансового механізму діяльності транснаціональних корпорацій. Шляхом авторських узагальнень визначено п'ять основних елементів фінансів ТНК: фінансовий менеджмент, який розглядається у двох вимірах – операційний фінансовий менеджмент та стратегічне фінансове управління, механізм фінансування діяльності ТНК з погляду залучення довгострокових міжнародних фінансових ресурсів, фінансування філій ТНК, планування та прогнозування фінансової діяльності ТНК, а також теоретичні аспекти фінансових рішень. Досліджено взаємозв'язок та взаємовплив фінансів ТНК та глобального фінансового середовища.

Ключові слова: фінансовий механізм ТНК, фінанси ТНК, фінансовий менеджмент ТНК, глобальне фінансове середовище, довгострокове міжнародне фінансування ТНК.

Постановка проблеми. Діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК) у сучасному світі є рушійною силою не тільки інтернаціоналізації господарської діяльності, а й транснаціоналізації економічних систем в цілому. ТНК по своїй суті – це унікальні утворення: їх річні обороти часто перевищують ВВП деяких країн, а інтернаціональний характер діяльності забезпечує їх проникнення в усі сфери життя окремих країн – від участі у створенні національного доходу, до впливу на соціальну сферу, а подекуди – й політичні рішення. Визначальною рисою функціонування ТНК є їх здатність вільно отримувати доступ до будь-яких ресурсів глобалізованого господарства. Особливий етап інтернаціоналізації їх діяльності починається тоді, коли ТНК впроваджують або розширюють вже існуючі механізми інвестиційної, інноваційної та фінансової експансії, та переносять значну частину своєї головної діяльності за межі своїх національних економік. Рух товарів і послуг, кваліфікованої робочої сили та управлінського персоналу, а отже й досвіду, фактично означає забезпечення ТНК безперервних відтворювальних процесів у глобальному масштабі. Реалізацію такого потенціалу ТНК забезпечує її потужна фінансова система, котра нині визнається одним із структурних елементів системи міжнародних фінансів. Саме такі процеси і зумовлюють актуальність дослідження теоретичних аспектів фінансового механізму функціонування сучасної системи ТНК.

Аналіз останніх досліджень. Питання діяльності та впливу ТНК на світову економіку в цілому та на національні економіки зокрема, так само як і джерела формування фінансових ресурсів, здатних забезпечити таку потужну діяльність досліджувались у наукових працях багатьох видатних вчених. Зокрема, проблеми діяльності ТНК піднімаються у роботах таких вітчизняних науковців як Білошопка В.А., Духницький В.Б., Макогон Ю.В., Козак Ю.Г., Руденко-Сударєва Л.В., Рогач І.О., Шевченко В.Ю., Якубовський С.О. та ін. Стосовно наукових доробок закордонних вчених, то численна кількість публікацій, присвячених різним аспектам функціонування ТНК, належить дослідникам ЮНКТАДу, зокрема, Д. Айтману, Дж. Даннінгу, С. Ландену, М. Мофету, А. Стоунхілу та ін. Проте, у дослідженнях названих авторів не знаходять теоретичного обґрунтування особливостей функціонування фінансового механізму ТНК.

Мета статті полягає в узагальненні сучасних теоретичних та прикладних аспектів формування фінансового механізму ТНК та виявленні особливостей його функціонування в умовах глобалізованого господарства.

Виклад основного матеріалу. Фінанси ТНК пропонуємо визначати як систему грошових відносин, що виникають у процесі господарської діяльності ТНК і є необхідними для формування, нагромадження і ефек-

тивного використання її капіталу, доходів і грошових фондів. Основні функції, які виконують фінанси ТНК є класичними, проте ми пропонуємо їх розглядати у взаємозв'язку із фінансовими завданнями, які виникають у діяльності ТНК. Так, перша функція – формування капіталу, або фінансова функція, призначення якої полягає у формуванні капіталу корпорації через залучення його з фінансового ринку; практично, вона передбачає розроблення фінансової політики ТНК, а формування капіталу корпорації залежить від стану фінансового ринку, що безпосередньо обумовлює тісні зв'язки між фінансами корпорацій і фінансовим ринком. Друга функція – розподіл і використання капіталу (або інвестиційна) – полягає насамперед в інвестуванні капіталу відповідно до планів розвитку діяльності ТНК, тобто пов'язана із розробленням інвестиційної політики корпорації. І нарешті, третя функція – контрольна, призначення якої полягає у забезпеченні збалансованості між сформованим капіталом і його витрачанням, тобто інвестиціями корпорації. Ці основні фінансові потоки не збігаються в часі, крім того, суми, визначені в планах розвитку, можуть неодноразово змінюватися відповідно до поточних умов розвитку економіки. Фінансові фонди корпорації обмежені певною сумою коштів, тому рішення про їх використання залежать від можливостей формування капіталу, а отже і ефективності алокації фінансів ТНК.

Визначивши основні функції, які виконують фінанси ТНК, можемо стверджувати, що вони є особливою системою, не тільки тому, що забезпечують безперервне функціонування самої корпорації, а їх ефективне формування та алокація залежать від стану світового фінансового ринку, а й особливо тим, що фінансова система ТНК сама впливає на стан світових фінансів, а подеколи і окремих національних економік.

Тому, ми виділяємо п'ять базових елементів, котрі формують фінансовий механізм ТНК: вважаємо, що саме така класифікація яскраво демонструє описаний вище взаємовплив та взаємозв'язок фінансових відносин у межах світової економіки.

До першого елементу фінансового механізму ТНК пропонуємо віднести фінансовий менеджмент, виокремивши при цьому два його рівні: короткостроковий (або операційний фінансовий менеджмент) та довгостроковий (або стратегічний фінансовий менеджмент). Особливістю фінансового менеджменту ТНК є те, що управління фінансами здійснюється у межах усієї системи ТНК, тобто одночасно мають узгоджуватись фінансові потоки у межах діяльності філій, дочірніх компаній та інших структурних одиниць системи ТНК, які при цьому часто знаходяться не тільки у межах різних регіонів, а й розташовані на ринках країн з різними темпами розвитку, типами соціально-культурних середовищ.

Операційний фінансовий менеджмент ТНК передбачає управління фінансовими потоками корпорації у межах одного року (або одного операційного циклу). Ця складова є надзвичайною важливою, адже дозволяє ТНК у короткостроковому періоді (за рахунок короткострокового капіталу) накопичити та сформувати ліквідні фонди грошових коштів, котрі знаходяться у постійному розпорядженні ТНК, забезпечуючи її ефективне функціонування. А основою такого ефективного управління є застосування методів короткострокового фінансового менеджменту, які дозволяють акумулювати необхідні фонди короткострокових грошових коштів.

Операційний фінансовий менеджмент передбачає досягнення двох головних цілей: (1) оптимізацію грошового потоку та (2) інвестування надлишкової готівки (короткострокового капіталу) [1].

У цьому вимірі важливим є використання ефективних важелів впливу на регулювання грошового потоку. До таких методів, зокрема, можемо віднести:

1. Накопичення та прискорення вхідного грошового потоку та відстрочення вихідного.

2. Управління блокованими фондами – такий механізм є особливо актуальним у тих країнах, де уряди забороняють репатріацію прибутків до материнської компанії та вимагають їх інвестування у країні-базування.

3. Механізм Leads-and-Legs (затримання та прискорення платежів).

4. Бюджетування капіталу – процес трансформації власного капіталу та пасивів у високодохідні активи. Специфікою бюджетування у ТНК є те, що активи корпорації деноміновані у різних валютах, є більш диверсифікованими порівняно із активами національних компаній, і їм притаманні геополітичні та фінансові ризики. Сучасною тенденцією є централізована система бюджетування капіталу материнською компанією ТНК, що дозволяє враховувати відмінності в оподаткуванні, обмеження на репатріацію прибутку, волатильність валютних курсів [2].

5. Використання неттингу/клірингу, основною метою якого зниження рівня транзакційних витрат.

6. Використання механізму трансфертного ціноутворення, що дозволяє зменшити податкові відрахування.

7. Управління дебіторською заборгованістю: ТНК часто здійснюють продажі у кредит своїм постійним контрагентам на локальному ринку, також цей механізм є ефективним у інтра-фірмовій торгівлі між структурними підрозділами ТНК, коли основна увага зосереджена не на обсягах кредитуванні продаж чи відтермінуванні платежу, а на перевагах глобального розміщення ресурсних джерел ТНК.

8. Управління товарно-матеріальними запасами: для ТНК специфічні особливості цього інструменту полягають у тому, що вона повинна підтримувати однакові рівні запасів у філіях, розташованих у різних країнах, враховувати часовий лаг при здійсненні товарно-транзитних операцій, відмінності у митному оформленні, наявність підвищеного рівня політичного та валютного ризику.

Стосовно інвестування надлишкового короткострокового капіталу, то тут чітко прослідковується взаємозв'язок між операційним фінансовим менеджментом та інструментарієм фінансового ринку. Так, функціонування євровалютного ринку забезпечує умови для ефективного інвестування короткострокового капіталу ТНК у інструменти грошового ринку. Специфіку такого інвестування визначають проблеми, з якими зустрічаються ТНК: по-перше, постає необхідність визначення інвестиційної стратегії – чи то використання централізованого інвестиційного управління, чи інвестування окремих

пулів структурних підрозділів/філій ТНК; по-друге, визначення ринку та країни, де плануються інвестиції; і, нарешті, питання доцільності диверсифікації інвестиційного портфелю ТНК у країновому вимірі, особливо зважаючи на волатильність валютних курсів [1].

Стратегічний фінансовий менеджмент охоплює довгострокові пріоритети фінансової діяльності ТНК, до яких слід віднести:

1. Розроблення та реалізацію фінансової політики та стратегії ТНК;

2. Розроблення та реалізацію реальних інвестиційних проектів та "портфелю" інвестицій;

3. Перспективне бюджетування;

4. Механізми залучення довгострокових фінансових ресурсів;

5. Максимізацію ринкової вартості усієї ТНК;

6. Формування оптимальної структури капіталу;

7. Податковий менеджмент;

8. Міжнародне позиціонування активів;

9. Аналіз глобального фінансового середовища;

10. Ризик-менеджмент.

Фінансове стратегічне управління спрямоване, насамперед, на підвищення доходності та ринкової вартості ТНК за рахунок використання механізмів довгострокового ефективного управління її активами і пасивами. Основною метою фінансового стратегічного управління є підвищення фінансового потенціалу ТНК, тобто здатності ефективно використовувати власні фінансові ресурси та залучати позичкові. У зв'язку із цим, розроблення та реалізація стратегічних пріоритетів у фінансовій системі ТНК повинні базуватись на прогнозуванні динаміки глобального фінансового ринку та використанні його інструментарію. При цьому головними пріоритетами у стратегічному фінансовому управлінні для ТНК є глобалізація її діяльності шляхом прямого іноземного інвестування, модернізація та диверсифікація виробництва [3].

Фінансова стратегія ТНК охоплює усі аспекти її діяльності, у тому числі й оптимізацію основних і оборотних коштів, розподіл прибутку, безготівкові розрахунки, податкову й цінову політику, політику у сфері цінних паперів та ін. Таким чином, фінансова стратегія ТНК – це узагальнююча функціональна модель дій, які є необхідними для досягнення поставлених цілей, шляхом координації та розподілу фінансових ресурсів інтегрованої структури. При цьому головним завданням є досягнення повної самооплатності й незалежності компанії у структурі ТНК. У процесі розробки сучасної фінансової стратегії особлива увага приділяється виробництву конкурентоздатної продукції, мобілізації внутрішніх ресурсів, максимальному зниженню собівартості продукції, формуванню й розподілу прибутку, ефективному використанню капіталу.

Зазначимо, що усі перераховані методи дозволяють не тільки забезпечити ефективний безперебійний операційний менеджмент, а й слугують інструментами мінімізації різних видів ризиків, що виникають у поточній діяльності ТНК. При цьому, перераховані нами методи операційного фінансового менеджменту, нині імплементовано у єдину систему, яка отримала назву Total Cash Management. Система Total Cash Management дозволяє генерувати позитивний грошовий потік ТНК, а також забезпечує його ефективне використання для генерування наступних/майбутніх грошових потоків. Таким чином, застосування системи Total Cash Management створює платформу для узгодженого вирішення як поточних, так і довгострокових завдань у міжнародному фінансовому менеджменті ТНК [4,5].

Другий елемент фінансового механізму діяльності ТНК пов'язаний із структурою та особливостями фінансування діяльності ТНК, зокрема, із залученням фінансових ресурсів. ТНК є унікальною саме тим, що на відміну від національної компанії, вона має широкі можливості залучення фінансових ресурсів, що зумовлено географією її діяльності. Тому, для ТНК єдиною проблемою у цьому вимірі є вибір найбільш ефективних фінансових джерел та раціональне управління ними [1]. Так, ТНК може формувати фінансові фонди централізовано від материнської компанії, або залучати їх консолідовано від філійної мережі. Також у ТНК є вільний доступ до інструментів не тільки локальних фінансових ринків, а й глобального. Існує численна кількість класифікації джерел фінансових ресурсів ТНК, які поділяють на внутрішні (власні фінансові кошти ТНК) та зовнішні (по відношенню до структури ТНК), власні та залучені, короткострокові та довгострокові, локальні та міжнародні. Але, беручи до уваги те, що на прибутковість та фінансову стійкість ТНК у довгостроковому періоді будуть впливати саме довгострокові зовнішні (по відношенню до ТНК) міжнародні фонди фінансових ресурсів, ми детальніше зупинимось саме їх аналізі. Тут також варто зауважити, що короткострокове міжнародне фінансування пов'язане переважним чином із фінансуванням оборотного капіталу, але часто ці інструменти мають тенденцію до пролонгації, і таким чином перетворюються на довгострокові фінансові ресурси.

Довгострокові міжнародні джерела фінансових ресурсів пропонуємо класифікувати таким чином [6]:

1. Фінансування від кредиторів, переважним чином у формі кредитних ресурсів, залучених ТНК від банківських установ та емісії і продажу боргових цінних паперів, але не на відкритому фінансовому ринку, а у приватному порядку.

2. Фінансування від інвесторів у формі емісії/продажу цінних паперів – акцій, депозитарних розписок, похідних цінних паперів, та інших цінних паперів (наприклад, облігацій).

3. Євровалютне фінансування – це фінансування ТНК на ринку зарубіжної країни нерезидентом цієї країни у валюті третьої країни (наприклад, євроакції, єврооблігації, євровалютні кредити тощо).

4. Іноземне (зарубіжне) фінансування – це фінансування ТНК на ринку зарубіжної країни резидентами цієї країни, деноміноване у місцевій валюті цієї країни. Транснаціональна корпорація може отримати довгострокові ресурси на іноземних ринках такими шляхами:

- емісія облігацій, деномінованих у місцевій валюті;
- емісія акцій, деномінованих у місцевій валюті;
- отримання банківських кредитів у місцевій валюті.

5. Також до зовнішніх довгострокових міжнародних джерел фінансування варто окремо віднести фінансування із офіційних джерел, тобто від міжнародних організацій.

Переваги міжнародного фінансування діяльності ТНК обумовлені низкою факторів. По-перше, ТНК, як правило, мають високий кредитний рейтинг, а отже і доступ до більш дешевших ресурсів, що обумовлене наявністю у них значних обсягів активів, які можуть бути використані у якості забезпечення, та наявний інтенсивний рух грошового потоку. Цей фактор зменшує вартість залученого капіталу ТНК за рахунок зниження витрат на залучення фінансових ресурсів. По-друге, ТНК – це швидко зростаючі компанії, котрі використовують потужності та можливості ринків різних країн для забезпечення зростання обсягів продаж. Це значно підвищує їх інвестиційну привабливість, що також, зменшує витрати на залучення фінансових ресурсів. По-третє, ТНК

здійснює широко диверсифіковану діяльність, що забезпечує їй фінансову стійкість та розширює можливості залучення капіталу. По-четверте, ТНК тісно інтегровані до світової фінансової системи, а її фінанси є структурним елементом останньої. При цьому, ТНК є клієнтами провідних міжнародних банківських організацій, що забезпечує умови прозорості їх діяльності для кредитних установ і таким чином розширює можливості залучення ресурсів [3]. Разом з тим, для ТНК у цьому аспекті є і певні недоліки. Так, валютні ризики, трансакційні, політичні та економічні досить часто є визначальними факторами, які впливають на прийняття рішення про фінансування їх діяльності із того чи іншого джерела.

Третій елемент фінансового механізму ТНК пов'язаний із попереднім і охоплює проблеми фінансування філій ТНК. Більшість ТНК прагне забезпечити коштами закордонні підрозділи за одночасного скорочення загальних асигнувань компанії. Це призводить до високої частки позичених коштів у засобах дочірніх компаній.

Для окремих компаній збільшення частки залучення капіталу стало попередньою умовою інвестицій. Причини цього різні. Деякі філії, обмежені в можливостях залучення грошових коштів, вважають найкращим способом збільшення своєї частки в інвестиціях позичання дочірніми компаніями.

Фінансування транснаціональними корпораціями своїх зарубіжних підрозділів набуває багатьох форм, які можна класифікувати так [7]:

- 1) за інструментами фінансування: нерозподілений прибуток; позики банку; випуск нових акцій;
- 2) за джерелами: внутрішні і зовнішні;
- 3) за строками: короткострокові і довгострокові;
- 4) за валютою: національна й іноземна.

Вибір джерела фінансування є однією із головних проблем фінансів ТНК.

Так, для фінансування діяльності філій ТНК виділяють три основні групи джерел фінансових ресурсів:

1. Фонди створені самою іноземною філією – сюди відносять амортизаційні та інші неготівкові виплати, та нерозподілений прибуток.

2. Фонди з джерел корпоративної структури ТНК, які поділяються на фонди материнської компанії, фонди інших філій та запозичення філій з гарантією материнської компанії.

3. Фонди із зовнішніх по відношенню до корпоративної структури ТНК джерел: запозичення з джерел у країні-базування ТНК, запозичення з джерел у інших країнах, місцеві інвестиції у капітал (наприклад, за рахунок створення спільних підприємств) [8].

Наступний елемент фінансового механізму ТНК визначається системою фінансового планування та прогнозування.

Планування фінансової діяльності і стратегія розвитку ТНК з метою виходу на світові ринки багато в чому залежить від мети й орієнтації її найвищого керівництва, його організаційних можливостей та інтуїції. Багато компаній прагне до негайного прибутку, не приділяючи особливої уваги довгостроковим перспективам, визначенню власної стратегії розвитку. Але це можливо лише на дуже короткому етапі функціонування ТНК. Із загостренням іноземної конкуренції на національному ринку кожна ТНК зустрічається з необхідністю кращої орієнтації в роботі на світових ринках.

При плануванні фінансової діяльності особливої увагу потрібно приділити проблемі розміщення прибутків, оскільки ТНК орієнтована на отримання прибутків у світових масштабах, то вона застосовує переведення їх і затрат з рахунків одних центрів прибутків на рахунки інших з метою уникнення високих податків, валютного

ризик, не конвертованості валют/активів та інших несприятливих чинників. З метою уникнення втрат, ТНК використовують такі основні методи фінансового планування: (1) гнучкого бюджету, (2) відсотку від продажів, (3) аналізу беззбитковості, (4) управління витратами, (5) ситуаційні плани.

Зауважимо, що особливістю фінансового планування є визначення усіх показників на основі прогнозу продажів, а не виробничих потужностей, тому найважливішим документом, який визначає хід складання плану, є прогноз продажу. Він є основою фінансового планування та передбачає відслідковування руху продажів за останні 5-10 років, аналіз кон'юнктури основних ринків збуту, аналіз інформації про вартість невиконаних замовлень, аналіз тенденцій в русі нових замовлень на продукцію корпорації, розрахунок планових продаж за окремими товарними групами і в цілому по корпорації.

На основі прогнозів продаж складаються гіпотетичні (pro forma) прогнозні фінансові документи: прогноз продажу, pro forma баланс, pro forma звіт про прибуток, pro forma звіт про зміну фінансової позиції, pro forma звіт про зміну у власному капіталі корпорації, план зовніш-

нього фінансування, бюджет капітальних вкладень, бюджет грошових надходжень і витрат (касовий план) та ін. Документи pro forma необхідні не тільки для самої корпорації – їх можуть також вимагати комерційні банки чи інші кредитори з метою визначення кредитної політики стосовно корпорації [9].

І, нарешті, п'ятий елемент пов'язаний із теоретичним обґрунтуванням фінансових рішень ТНК. У процесі своєї фінансової діяльності, ТНК використовує широкий спектр економіко-математичних моделей та алгоритмів розрахунків, які застосовуються у фінансовому менеджменті. Проте, особливість діяльності ТНК передбачає врахування специфічних факторів, зокрема, країнових і валютних ризиків. Тому у моделі і алгоритми необхідно вводити спеціальні корегуючі коефіцієнти. Існує безліч підходів до визначення та аналізу структури фінансів ТНК, їх ефективності. У світлі нашого дослідження пропонуємо застосовувати загальновідомі моделі фінансового менеджменту на основі критерію їх впливу на формування активів та пасивів ТНК та впливу на ринкову оцінку вартості корпорації (див. рис.1).

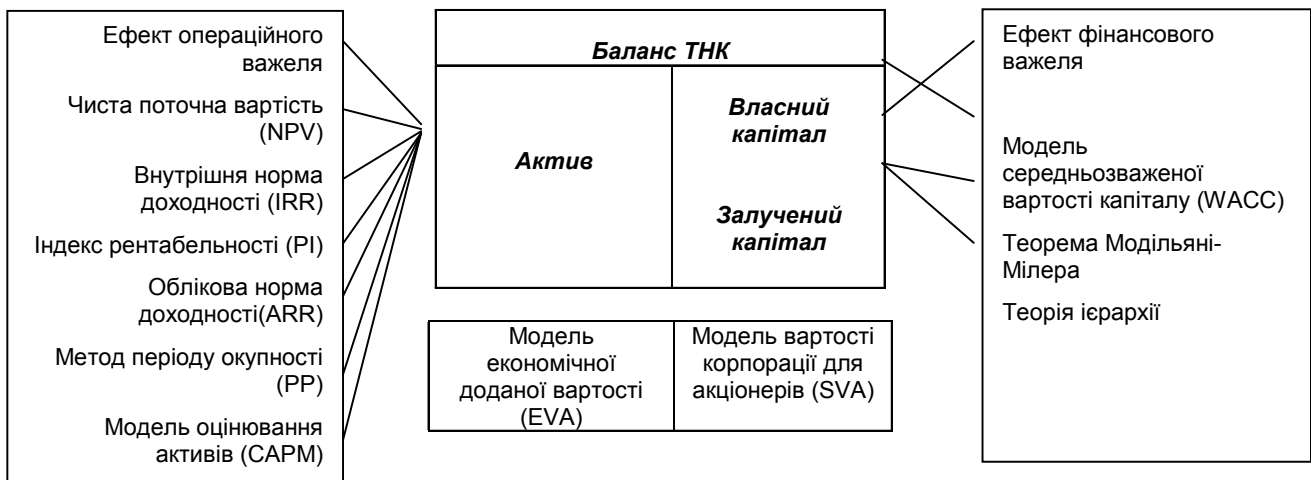

Рис.1. Теоретичні аспекти фінансової діяльності ТНК

Джерело: узагальнено автором

Висновок. Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що формування методологічних основ концепції фінансового механізму ТНК передбачає виявлення її економічного значення як елемента загального корпоративного управління та планування, а також стрункої логічної структури усієї системи ТНК. Фінансова система ТНК є механізмом, котрий забезпечує реалізацію головних цілей ТНК не тільки у фінансовій, а й у загальноекономічній діяльності, які можна оцінити не лише за рахунок простої екстраполяції поточної динаміки економічних показників, а й за рахунок аналізу тенденцій та факторів глобального фінансового середовища, що викликають фундаментальні зміни у структурі його основних компонентів. Загальна корпоративна та фінансова системи є взаємопов'язаними елементами діяльності ТНК, тому завдання фінансового управління та загального корпоративного управління є взаємодоповнюючими. А результатом досягнення фінансових цілей має бути вирішення питань мінімізації вартості залучення капіталу, максимізація ринкової вартості ТНК, раціоналізація співвідношення між власними та залученими фінансовими фондами, забезпечення планованої рентабельності, мінімізації ризиків, розроблен-

ня та імплементація нормативних показників приросту власного капіталу, активів, обсягів продажів, прибутку.

Список використаних джерел

1. Tiwari, Sanjay, Multinational Financial Management. – Directorate of Distance Education, Guru Jambheshwar University of Science & Technology (NAAC 'A' Grade), Hisar. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ddegjust.ac.in/studymaterial/mba/ib-416.pdf>. (15.06.2014)
2. Внешнеэкономическая деятельность в глобальной экономике / [Бурлачков В.К. и др.]. – Изд. дом "АТИСО". – 639 с., 2009.
3. Мамедов А.О. Международный финансовый менеджмент в условиях формирования глобального финансового рынка: Автореф. дис. Доктора экономических наук : 08.00.10, 08.00.14 / А.О. Мамедов / Российская экономическая академия им. Г.В. Плеханова. – Москва, 2007.
4. Лысенко Н., Как управлять денежным потоком? Принципы использования концепции TCM в условиях ограниченных ресурсов Часть 1. – Финансовый директор №3, 2009.
5. Лысенко Н., Как управлять денежным потоком? Принципы использования концепции TCM в условиях ограниченных ресурсов Часть 2. – Финансовый директор №4-5, 2009.
6. Міжнародні фінанси : підручник / [О. І. Рогач, А. С. Філіпенко, Т. С. Шемет та ін.]; за ред. О. І. Рогача. – К.: Либідь, 2003. – 784 с.
7. Руденко Л. В. Транснаціональні корпорації: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2004. – 227 с.
8. Eitman D., Stonehill A., Moffet M., 2013. Multinational Business Finance, 13th ed., Pearson, USA.
9. Frederick Ds. Choi, International Finance and Accounting. Handbook. 3d Edition. – JOHN WILEY & SONS, INC, USA, 2003.

Надійшла до редколегії 26.06.14

О. Булкот, канд. экон. наук, ассист.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СОВРЕМЕННОГО ФИНАНСОВОГО МЕХАНИЗМА ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ КОРПОРАЦИЙ

Рассмотрены ключевые аспекты финансовой деятельности транснациональных корпораций. На основании авторских обобщений определены пять главных аспектов финансов ТНК: финансовый менеджмент, который рассматривается в двух измерениях – операционный финансовый менеджмент и стратегическое финансовое управление, механизм финансирования деятельности ТНК с позиции привлечения долгосрочных международных финансовых ресурсов, особенности финансирования филиалов ТНК, планирование и прогнозирование финансовой деятельности ТНК, а также теоретические аспекты финансовых решений. Исследовано взаимосвязь финансов ТНК и глобальной финансовой среды.

Ключевые слова: финансовый механизм ТНК, финансы ТНК, финансовый менеджмент ТНК, глобальная финансовая среда, долгосрочное международное финансирование ТНК.

O. Bulkot, PhD in Economics, Assistant

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PECULIARITIES OF COMPOSITION THE MODERN FINANCIAL MECHANISM OF TRANSNATIONAL COMPANIES

The key aspects of financial activity of TNC's Are disclosed. On the basis of author's conclusions the following five aspects of TNC's finance are described: financial management in the view of operational and strategic management, mechanism of TNC's activity financing through attraction long-term international financial resources, special features of affiliates financing, planning and forecasting of financial activity of TNCs, theoretical approaches to financial decisions. The correlation between TNC's finance and global financial environment is analyzed.

Keywords: financial mechanism of TNC, TNC's finance, financial management in TNC, global financial environment, long-term international financing of TNC.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014, 10(163): 10-17

УДК: 336.7

JEL: G21

Н. Версаль, канд. экон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПРОБЛЕМНІ БАНКИ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ПОЯВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ В 2008 – 2014 РР.

Розкрито специфіку віднесення банків до категорії проблемних або неплатоспроможних згідно вимог банківського законодавства США, ЄС та України. З'ясовано, що спостерігається уніфікація ознак проблемності, а ключовими показниками, які свідчать про наявність проблем, є показники капіталізації та ліквідності. На основі аналізу введення тимчасових адміністрацій в банках України визначено причини виникнення проблем та прослідковано зміни в політиці регуляторів щодо відновлення або виведення банків з ринку.

Ключові слова: проблемні банки, неплатоспроможні банки, гарантування вкладів, капіталізація банків, тимчасова адміністрація.

Постановка проблеми. Починаючи з 2008 р. вітчизняна банківська система знаходиться в зоні турбулентності, спочатку обумовленої економічними, а згодом і політичними чинниками. Будь-яка кризова ситуація в цьому, такому чутливому до зовнішніх чинників, сегменті фінансового посередництва має наслідком виявлення проблем у всіх без виключення учасників, а згодом і виведення з ринку найбільш слабких і не пристосованих до нових викликів банківських установ. На перший погляд, ситуація видається цілком зрозумілою. Однак, насправді, виникає багато запитань: чому одні банки лишаються, а інші мають бути виведеними з ринку в той чи інший спосіб? Чи спроможний Фонд гарантування вкладів фізичних осіб в тій чи іншій ситуації витримати таке очищення банківської системи, особливо в умовах великої кількості банкрутств? Чи дійсно має діяти правило "too big – too fail"? І в цьому зв'язку виникає ще чимала кількість питань, які потребують відповіді та ґрунтовних наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто одразу відзначити, що незважаючи на всю гостроту поставлених запитань, досліджень у цій сфері у вітчизняній науковій літературі ще недостатньо. Серед наукових праць варто звернути увагу на роботи фахівців Центру наукових досліджень Національного банку України Міщенко В.І., Крилової В.В., Ніконової М.В., Малюкова В.П., Кулікова С.Г [4, 5]. В роботах цих науковців було наголошено: "...світова фінансова криза виявила, що в Україні практика роботи з нежиттєздатними (проблемними) банками є обмеженою та не відповідає сві-

товій, а також об'єктивно поставила питання щодо необхідності розширення механізмів роботи з нежиттєздатними банками" [5, с. 5]. Дійсно, після 1990-х рр. й до кризи 2008 – 2009 рр. кількість банків, які могли бути визнані проблемними, була незначною, і власне тому й не було нагальної потреби вирішувати питання як щодо їх оздоровлення, так і щодо виведення з ринку, а це найбільш актуальне питання для вкладників та кредиторів. Проведене науковцями дослідження дало відповіді на низку питань, пов'язаних з механізмом виведення проблемних банків з ринку, зокрема через створення "бідж-банку". У роботі Коваленко В.В., Єріс Л.М. увага зосереджена на розкритті основних аспектів управління проблемними банками та створенні підходів до формування санаційної системи [3].

Якщо ж аналізувати світовий досвід щодо наукових доробок з цієї проблематики, варто відзначити, що дослідження здійснюються принаймні за трьома основними напрямками: з'ясування причин, що призводять до проблем в банках (Капріо Д., Клінгембл Д. [9]), визначення індикаторів раннього попередження настання неплатоспроможності банків (Холлінг М., Хайден Е. [11], Естрелла А., Парк С., Перістіані С. [10]), а також ефективність застосування заходів з відновлення платоспроможності або виведення банків з ринку (Маквайр К. [12], Роуз П. [13]).

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Зважаючи на результати попередніх досліджень, бракує системного аналізу причин виникнення проблемних банків в Україні з огляду на ситуацію, що склалася не